

RIIGIKOHUS

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEGIUM

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-4-1-40-13
Otsuse kuupäev	29. oktoober 2013
Kohtukoosseis	Eesistuja Priit Pikamäe, liikmed Tõnu Anton, Eerik Kergandberg, Jaak Luik ja Ivo Pilving
Kohtuasi	Riigilõivuseaduse § 56 lõike 1 ja lisa 1 (1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis) põhiseaduslikkuse kontroll osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 3 500 000 krooni kuni 4 000 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 160 000 krooni
Menetluse alus	Harju Maakohtu 4. septembri 2013. aasta määrus tsiviilasjas nr 2-11-9524
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

Tunnistada, et riigilõivuseaduse (RT I 2006, 58, 439; RT I, 22.12.2010, 1) § 56 lõige 1 ja lisa 1 olid 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis põhiseadusega vastuolus osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 3 500 000 krooni kuni 4 000 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 160 000 krooni.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. Harju Maakohtu menetluses on O. Lvovi (hageja) 4. septembril 2009 esitatud hagi R. Klepatši (kostja) vastu 4 000 000 krooni (255 646 euro 59 senti) väljamõistmiseks. Hageja tasus hagi esitamisel tollal kehtinud riigilõivuseaduse (RLS) § 56 lõike 1 ja lisa 1 alusel riigilõivu kokku seaduslikus määras 160 000 krooni (10 225 eurot 86 senti).
2. Hageja esitas 30. juunil 2013 taotluse tagastada enamtasutud riigilõiv 4457 eurot 83 senti, kuna hagilt tasutud lõiv oli põhiseadusvastane. Hageja viitas riigilõivu põhiseadusvastasuse kinnitamiseks Riigikohtu riigilõivudealasele praktikale. Kohane lõivumäär on enne 1. jaanuari 2009 kehtinud riigilõivuseaduse lisa 1 redaktsiooni alusel 5768 eurot 3 senti.
3. Harju Maakohus tunnistas 4. septembri 2013. aasta määrusega tsiviilasjas nr 2-11-9524 põhiseadusega vastuolus olevaks ja jättis kohaldamata RLS § 56 lõike 1 koostoimes lisaga 1 (1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis) osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 3 500 000 krooni kuni 4 000 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 160 000 krooni. Maakohus määras hagiavalduselt tasumisele kuulunud riigilõivuks 90 250 krooni (5768 eurot 3 senti) ja rahuldab hageja taotluse tagastada enamtasutud riigilõiv 4457 eurot 83 senti. Harju Maakohtu määrus saabus Riigikohtusse 9. septembril 2013.

MAAKOHTU LAHEND

4. Hageja on esitanud tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 150 lõike 1 punkti 1 ja lõike 4 alusel riigilõivu tagastamise taotluse. Taotlus on esitatud enne menetlust lõpetava lahendi jõustumist ja on seega TsMS § 150 lõike 6 mõttes tähtaegne.

5. RLS § 56 lõike 1 koostoimes lisaga 1 põhiseadusele mittevastavuse korral tuleks enamtasutud riigilõiv hagejale tagastada. Riigikohus on kinnitanud kohtusse pöördumise õiguse riivet ka juhul, kui riigilõiv oli enne põhiseaduse vastasuse väite esitamist juba tasutud. Asjassepuutuvate sätete põhiseaduspärasuse hindamisel lähtus maakohus Riigikohtu riigilõivudealast praktikast. Riigikohus tunnistas 2. mai 2013. aasta otsusega asjas nr 3-4-1-9-13 RLS § 57 lõike 1 koostoimes lisaga 1 (1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis) põhiseadusega vastuolus olevaks osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 223 690 euro 76 senti kuni 255 646 eurot 59 senti tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 10 225 eurot 86 senti (160 000 krooni). Seega on vaidlustatud riigilõiv juba tunnistatud teises vääringus põhiseaduse vastaseks.

6. Riigikohtu praktikast juhindudes määras maakohus hagilt tasuda tuleva põhiseaduspärase riigilõivu enne 1. jaanuari 2009 kehtinud redaktsioonis RLS lisa 1 alusel.

MENETLUSOSALISTE ARVAMUSED

7. **Riigikogu põhiseaduskomisjon** on seisukohal, et enne 1. juulit 2012 kehtinud riigilõivud olid põhiseaduse vastased.

8. **Hageja** leiab, et vaidlusalused sätted olid põhiseadusega vastuolus.

9. **Kostja** arvates on vaidlustatud riigilõivuseaduse sätted põhiseaduse vastased.

10. **Õiguskantsler** leiab, et põhiseaduse (PS) § 15 lõike 1 esimese lausega ning §-ga 11 ei ole kooskõlas hagiavalduse esitamise ajal kehtinud RLS § 56 lõige 1 koostoimes lisaga 1, mille alusel tuli tsiviilasjas hinnaga üle 3 500 000 krooni kuni 4 000 000 krooni maksta hagiavalduselt riigilõivu 160 000 krooni. Maakohtus hagiavalduselt tasumisele määratud riigilõivu suurus 5768 eurot 3 senti tekitab vähemalt kahtluse selle põhiseaduspärasuses. Riigikohus on korduvalt tunnistanud põhiseadusvastaseks riigilõivuseaduse norme, mille alusel tuli tasuda riigilõivu samas suurusjärgus või isegi vähem (leides ühtlasi, et ka väiksem lõiv võimaldab saavutada nii menetlusökoonomia kui ka õigusemõistmise kulutuste kandmisest osavõtu eesmärke).

11. **Justiitsminister** leiab, et asjassepuutuvad sätted on põhiseadusega kooskõlas.

KOHALDAMATA JÄETUD SÄTTED

12. Riigilõivuseaduse (RT I 2006, 58, 439; RT I, 22.12.2010, 1) § 56 "Hagiavalduse, avalduse ja kaebuse läbivaatamine" lõige 1:

"Hagiavalduse esitamisel tasutakse riigilõivu lähtuvalt hagi hinnast käesoleva seaduse lisa 1 järgi või kindla summana."

13. Lisa 1 riigilõivuseaduse juurde "Riigilõivu täismäärad avalduse esitamise eest tsiviilkohtumenetluses (kroonides)" (1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010) väljavõte:

Tsiviilasja hind kuni, k.a	Riigilõivu täismäär
3 500 000	[---]
4 000 000	160 000

KOLLEGIUMI SEISUKOHT

14. Säte, mille põhiseaduspärasust Riigikohus hindab, peab olema vaidluse lahendamisel asjassepuutuv (põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) § 14 lõige 2).

15. Harju Maakohus tunnistas vaidlusalused riigilõivuseaduse sätted põhiseaduse vastaseks ja jättis kohaldamata 4. septembri 2013. aasta määrusega tsiviilasjas nr 2-11-9524, vaadates läbi ja rahuldades hageja 30. juuni 2013. aasta avalduse tagastada hagiavalduselt enamtasutud riigilõiv ning tunnistada riigilõivumäär põhiseadusvastaseks. Hageja oli esitanud 4. septembril 2009 Harju Maakohtule hagiavalduse ja tasunud hagi hinnalt 4 000 000 krooni (255 646 eurot 59 senti) riigilõivu 160 000 krooni (10 225 eurot 86 senti).

16. Kolleegium leiab, et hageja avalduse lahendamisel Harju Maakohtus olid RLS § 56 lõige 1 ja lisa 1 alates 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis asjassepuutuvad sätted osas, mis nägid ette, et hagiavalduselt hagi hinnaga üle 3 500 000 krooni kuni 4 000 000 krooni tuli tasuda riigilõivu 160 000 krooni.

17. Hagiavalduselt riigilõivu tasumise nõue ja selle määr riivavad eeskätt PS § 15 lõike 1 esimeses lauses tagatud igapäevase põhiõigust pöörduda oma õiguste rikkumise korral kohtu poole. Riigikohus on leidnud, et kõrgest riigilõivumäärast tulenev põhiõiguste riive ei ole menetlusökoonomia ja õigusemõistmise kulude kandmises osalemise eesmärkide saavutamiseks proportsionaalne (vt nt Riigikohtu üldkogu 6. märtsi 2012. aasta otsus kohtuasjas nr 3-2-1-67-11, punktid 27–28).

18. Eelnimetatud põhjendustel on Riigikohus tunnistanud põhiseadusvastaseks vaidlusalusest riigilõivumäärast märkimisväärselt väiksemaid riigilõive. Näiteks tunnistas Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium RLS § 56 lõike 1 koos lisaga 1 alates 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis põhiseaduse vastaseks osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 1 000 000 krooni kuni 1 500 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 85 000 krooni. Põhiseaduse vastaseks on tunnistatud ka RLS § 57 lõige 1 koos lisaga 1 alates 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis osas, milles praeguse asja hageja hagiavaldusega samaväärse hinnaga tsiviilasjas tuli hagiavalduse esitamisel tasuda samaväärne riigilõiv eurodes (tsiviilasja hind üle 223 690 euro 76 senti kuni 255 646 eurot 59 senti, riigilõiv 10 225 eurot 86 senti) (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 11. juuni 2013. aasta otsus kohtuasjas nr 3-4-1-15-13 ja 2. mai 2013. aasta otsus asjas nr 3-4-1-9-13).

19. Kolleegium jääb Riigikohtu varasemas praktikas võetud seisukohtade juurde ning samadel kaalutlustel ja PSJKS § 15 lõike 1 punktile 5 tuginedes tunnistab, et riigilõivuseaduse (RT I 2006, 58, 439; RT I, 22.12.2010, 1) § 56 lõige 1 ja lisa 1 olid 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis põhiseadusega vastuolus osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 3 500 000 krooni kuni 4 000 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 160 000 krooni.

Priit Pikamäe

Tonu Anton

Eerik Kergandberg

Jaak Luik

Ivo Pilving

